

# ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

УДК 339.138:61

## ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

**Степанов В. Ю.,**

*д. держ. упр., професор, декан факультету управління та бізнесу,  
Харківська державна академія культури, м. Харків*

Розглянуто державну політику щодо розвитку інформаційного простору охорони здоров'я України. Відзначено, що Концепція державної політики інформатизації охорони здоров'я України та програма її реалізації ще недостатньо охоплюють проблеми створення інформаційного простору охорони здоров'я. Автор приходять до висновку, що інформаційний простір охорони здоров'я України як сукупність інформаційних ресурсів та засобів інформатизації у сфері охорони здоров'я – це реалізація державної політики в галузі охорони здоров'я з використанням інформаційно-комунікаційних технологій за умови дотримання міжнародних норм і стандартів використання медичної інформації, що ґрунтується на принципах та інфраструктурі електронної охорони здоров'я.

**Ключові слова:** інформаційний простір, державна політика, охорона здоров'я, населення.

**Stepanov V. Yu.,**

*Doctor in Public Administration, Professor, Dean of the Faculty of Business and Administration,  
Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv*

## THE INFORMATION SPACE OF HEALTH CARE IN UKRAINE

This Article considers state policy on development of information space of health protection in Ukraine. It is noted that the concept of state policy for informatization of Ukraine and its implementation program still not cover the problem of creating information space of health protection. The author concludes that the information space of health protection of Ukraine as a set of information resources and means of informatization in the field of health protection shall assume implementation of the state policy in the field of health protection using information and communication technologies provided compliance with the international norms and standards for the use of medical information that based on the principles and infrastructure of electronic health protection.

**Key words:** information space, state policy, health protection, population.

За роки незалежності в державі проведено значну роботу з формування теоретичних основ та практичного застосування в охороні здоров'я новітніх комп'ютерних технологій. Державною політикою інформатизації охорони здоров'я, з метою підняти на сучасний рівень медицину і медичну освіту, передбачені заходи, спрямовані на ліквідацію відставання в цій сфері від передових світових держав та прискорення входження в інформаційний простір міжнародного співтовариства [5]. Але слід відзначити, що, віддаючи перевагу розробленню комп'ютерних технологій, зокрема створенню інформаційно-аналітичних та експертних систем різного рівня та комп'ютерного забезпечення прийняття управлінських рішень, Концепція державної політики інформатизації охорони здоров'я України та програма її реалізації ще недостатньо охоплюють проблеми створення інформаційного простору охорони здоров'я. Програма інформатизації охорони здоров'я України не передбачає формування науково-інформаційних ресурсів, їхнє використання в медичній науці та практичній охороні здоров'я. Комп'ютерні тех-

нології та їхні програмні продукти ще не мають достатньої бази використання медико-статистичних та інших видів інформації [11].

У зв'язку з цим створення інформаційного простору охорони здоров'я України із залученням інформаційно-комунікаційних технологій для збереження та зміцнення здоров'я населення, забезпечення прав громадян на охорону здоров'я є одним із пріоритетних завдань для України. Актуальність дослідження значною мірою посилюється потребою виконання Концепції управління якістю медичної допомоги у галузі охорони здоров'я в Україні на період до 2020 р., що затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України від 1 серпня 2011 р. № 454.

Залучення інформаційно-комунікаційних технологій для збереження та зміцнення здоров'я населення, поліпшення демографічної ситуації, підвищення якості й ефективності медико-санітарної допомоги, забезпечення прав громадян на охорону здоров'я розглядається в різнопланових працях О. Басва, Ю. Вороненко, В. Грабовського, З. Гладуна, О. Дорохової, А. Картиша, Д. Карамішева, Н. Кризиної, П. Клименко, В. Москаленка, Я. Радиша, І. Рожкової, Г. Слабкого та багатьох інших. Праці науковців обумовлюють потребу в комплексному вивченні стану інформаційно-аналітичного забезпечення закладів охорони здоров'я, забезпечення нормативно-правової бази щодо формування медичного інформаційного простору та вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення закладів охорони здоров'я, спрямованих на оптимізацію єдиної інформаційної системи [5; 10; 11].

Цією статтею маємо на меті розглянути державну політику щодо розвитку інформаційного простору охорони здоров'я України.

Для розвитку будь-якого людського суспільства необхідні матеріальні, інструментальні, енергетичні та інформаційні ресурси. Це відноситься як до економіки, так і до соціальної сфери. Трансформації в соціальній, політичній, економічній і екологічних сферах життя українського суспільства зумовлюють відповідні зміни і в національній системі охорони здоров'я [12].

Про важливість інформаційного забезпечення процесу державного управління галузю охорони здоров'я свідчить той факт, що ще в 1996 р. Європейська Комісія разом із регіональним бюро ВООЗ ініціювали проект створення мережі інформаційного забезпечення галузі охорони здоров'я для країн Східної Європи [11]. У рамках спільних зусиль країн Центральної та Східної Європи вирішуються питання можливості здійснення й використання мережі дистанційного зв'язку, який би пов'язував національні бази даних охорони здоров'я та забезпечував їхню доступність для міжнародних та локальних користувачів. Отже, для України постає питання формування інформаційного медичного простору, яке має бути вирішеним за допомогою інтенсивного використання інформаційних технологій та забезпечення якісно нового підходу до збирання інформації [12]. Поряд з цим виникає й проблема зростання обсягів інформаційних потоків. Тому необхідним є вдосконалення державних механізмів опанування й використання медичної інформації, її раціонального збирання та аналізу [11].

Відзначимо, що ситуація, яка склалася в сучасній охороні здоров'я України, потребує зміни державної політики і стратегії щодо неї, проведення реорганізації управління в галузі [9]. Досвід реалізації Концепції державної політики інформатизації охорони здоров'я України [5] та відповідних програмних документів з інформатизації галузі свідчить про певні їх упущення, насамперед щодо створення єдиного інформаційного простору системи охорони здоров'я [1; 4; 6]. Ідеться про недосконалість програми виконання основних завдань, що впливають з вимог погодженої Концепції інформатизації галузі, відсутність комплексного підходу до створення окремих комп'ютерних технологій, недостатнє врахування потреби організації інформаційного простору охорони здоров'я [5; 7].

Відомо, що в інформаційний простір входить сукупність баз та банків даних, технологій їхнього ведення й використання, інформаційно-телекомунікаційних систем та мереж, що функціонують на основі єдиних принципів і за загальними правилами, що забезпечує інформаційну взаємодію організацій і громадян, а також задоволення їхніх інформаційних потреб [10]. Формування медичного інформаційного простору шляхом розвитку електронної системи охорони здоров'я сприяє здійсненню основних прав людини в результаті підвищення рівня життя і якості медико-санітарної допомоги [1; 2; 5; 7].

Інформаційний простір охорони здоров'я України можна відзначити як систему організації надання медичної допомоги, яка ґрунтується на загальнонаціональному, стандартизованому, юридично, економічно, клінічно та етично обґрунтованому використанні комп'ютерних, електронно-інформаційних та телекомунікаційних технологій для об'єднання всіх лікувально-профілактичних закладів України різних форм власності та для реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я [8; 9; 11–13]. Тобто інформаційний простір охорони здоров'я України, як сукупність інформаційних ресурсів та засобів інформатизації у сфері охорони здоров'я, – це реалізація державної політики в галузі охорони здоров'я з використанням інформаційно-комунікаційних технологій за умови дотримання міжнародних норм і стандартів використання медичної інформації, ґрунтованої на принципах та інфраструктурі електронної охорони здоров'я. При цьому розвиток медичного інформаційного простору України дозволить значно оптимізувати, перевести на сучасний рівень та гармонізувати з нормами Євросоюзу механізми державного управління сферою охорони здоров'я, інтегрувати їх до національних та світових інформаційних систем для втілення всіх розділів проекту модернізації охорони здоров'я в життя, вирішити основні проблеми медичного обслуговування.

Концептуальні основи створення інформаційного простору охорони здоров'я України є доповненням до Концепції державної політики інформатизації галузі, погодженої та затвердженої в установленому порядку [5; 11]. Тобто інформаційний простір охорони здоров'я України – це забезпечення інформаційних потреб громадян, фахівців, закладів, установ та організацій, державних та місцевих органів управління, інших фізичних та юридичних осіб у сфері охорони здоров'я застосуванням засобів інформатизації, що об'єднує організаційний, науково-технічний, економічний, соціальний та інші ресурси в єдину систему [1; 5].

Основні критерії формування інформаційного простору охорони здоров'я України повинні включати повну відповідність методологічних та організаційних основ формування інформаційного простору охорони здоров'я до загальної Концепції державної політики інформатизації галузі України та суспільства в цілому [1; 5; 7], а саме: реалізацію Концепції державної політики інформатизації охорони здоров'я України й визначення головних установ управління таким процесом; науковий та методичний супровід реалізації програми виконання Концепції державної політики інформатизації охорони здоров'я України; створення умов для вдосконалення й розвитку служб та організаційних систем галузі, що продукують інформацію, інформаційні процеси й створюють комп'ютерні технології, зокрема системи науково-медичної інформації та медико-статистичної служби; формування пакета директивних, нормативних і методичних документів, що регламентують створення та функціонування інформаційного простору галузі; міжнародну й міжгалузеву інтеграцію у виконанні основних завдань комп'ютеризації системи охорони здоров'я України, зокрема з формування Єдиного медичного інформаційного простору тощо.

Враховуючи європейський досвід, уже визначено оптимальні шляхи інформатизації галузі охорони здоров'я України [1; 5; 7], а саме: упровадження електронного реєстру пацієнтів; оснащення робочих місць лікарів електронними системами підтримки прийняття клінічних рішень, засобами формування та ведення електронної історії хвороби, засобами електронної виписки лікарських засобів; розвиток інфраструктури

інформаційних технологій у медицині, включаючи взаємодію лікувально-профілактичних закладів з регіональними і державними центрами оброблення даних; організація ефективного електронного обміну даними на всіх рівнях – усередині медичного закладу, між медичними установами, з одного боку, та контрольними органами – з іншого; інтеграція інформаційних систем лікувально-профілактичних закладів між собою, з іншими інформаційними продуктами та системами, а також з інформаційними мережами інших відомств і організацій; покращання інформаційної підтримки управлінської діяльності в лікувально-профілактичних закладах, включаючи контроль якості, формування статистики, передавання інформації та контроль рішень.

При цьому комплексна інформатизація закладів охорони здоров'я дозволить: забезпечити швидкий доступ до поточної, найбільш повної і достовірної інформації (сюди входять усі дані про пацієнта, його амбулаторна карта, своєчасне надходження результатів аналізів, перегляд рентгенівських знімків та ін.); підвищити якість та доступність послуг, що надаються медичними установами пацієнтам; скоротити витрати робочого часу на обслуговування пацієнтів і управління медичним закладом за рахунок повної автоматизації рутинних операцій із заповнення паперових форм; позбавити лікарів і адміністрацію від працемісткого процесу складання звітів; уникнути втрат інформації; мінімізувати “людський фактор” помилки при формуванні статистичної звітності закладу тощо.

Отже, при формуванні інформаційного простору охорони здоров'я України постає питання формування єдиного електронного медичного простору, що має бути вирішеним за допомогою інтенсивного використання інформаційних технологій. Поряд з цим виникає й проблема зростання обсягів інформаційних потоків. Тому необхідним є вдосконалення державних механізмів опанування й використання медичної інформації, її раціонального збирання та аналізу [10].

Для вирішення проблем створення єдиного медичного інформаційного простору потрібна досконала та придатна для використання комп'ютерних технологій галузева система наукової медичної служби і медико-статистичної інформації з відповідною інфраструктурою, кадровим потенціалом, науковим і методичним забезпеченням, фінансовими ресурсами тощо. Це саме стосується інших галузевих служб та установ, що формують інформаційні процеси, комп'ютерні технології, продукують правову, економічну та інші види управлінської інформації (управлінські структури, науково-дослідні установи, профільні кафедри, окремі центри та лабораторії комп'ютеризації тощо) [9].

Відзначимо, що на виконання низки міжнародних зобов'язань та рішень Уряду України в частині вдосконалення, підвищення ефективності та прозорості прийняття управлінських рішень важливого значення набуває взаємодія органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства [2]. Врахування громадської думки у формуванні та реалізації державної політики є вимогою сьогодення у сприянні органів виконавчої влади розбудові демократичного суспільства [3]. Тобто провідну роль у розвитку інформаційного простору охорони здоров'я України відіграють і громадські організації.

Найбільша й найстаріша з них – Українська асоціація “Комп'ютерна медицина” (УАКМ), – незалежна неурядова некомерційна організація, заснована відповідно до законодавства України в 1992 р. під час роботи IV конгресу Світової федерації Українських Лікарських Товариств (СФУЛТ) за підтримки Міністерства охорони здоров'я України. УАКМ об'єднує: науково-дослідні інститути, медичні та технічні університети, наукові товариства, лікувальні установи, виробників медичного програмного забезпечення, провайдерів Інтернет, страхові компанії. Багато фахівців є індивідуальними членами Асоціації.

У 1993 р. УАКМ було прийнято в ІМІА як Національного члена на Генеральній Асамблеї в Токіо-Кіото, Японія. У травні 1994 р. На IV Європейському конгресі з медичної інформатики МІЕ1994 УАКМ стала Національним членом Європейської федерації медичної інформатики (ЕФМІ) в Лісабоні, Португалія.

Сьогодні УАКМ об'єднує близьке 80 установ та організацій і понад 1 500 індивідуальних членів. Фахівці УАКМ беруть участь у роботі міжнародних робочих груп з опрацювання міжнародних проектів у галузі медичної інформатики та телемедицини. У складі УАКМ працює вчена рада, до якої входить понад 60 фахівців, у т. ч. й відомі зарубіжні експерти – спеціалісти з різних напрямів медичної науки, які мають великий досвід створення медичних інформаційних технологій.

За угодою з Європейською комісією з телемедицини на базі кафедри клінічної інформатики та інформаційних технологій в управлінні охороною здоров'я Харківської медичної академії післядипломної освіти (ХМАПО) було створено Український сервер Європейської обсерваторії з телемедицини (ЕНТО), що функціонує з 1997 р. і входить до всесвітньої мережі серверів ([www.ehto-ukr.cit-ua.net](http://www.ehto-ukr.cit-ua.net)) національними мовами. До цієї мережі також входять Франція, Швеція, Португалія, Фінляндія, Греція, Іспанія, Аргентина.

В Україні розпочато активну діяльність на всіх рівнях надання медичної допомоги з модернізації охорони здоров'я населення шляхом упровадження подальшої інформатизації охорони здоров'я та створення інформаційного простору охорони здоров'я України. Процес його формування та реалізації повинен базуватися на новітніх інформаційних, телекомунікаційних технологіях, медичних інформаційно-аналітичних системах. До його складу необхідно включати галузеві та регіональні бази даних, системи медико-статистичного аналізу інформації. Створення такого інформаційного середовища сприятиме забезпеченню процесу управління охороною здоров'я своєчасною та достовірною інформацією. Усе це дає змогу розвивати процес інформатизації системи охорони здоров'я на сучасному рівні, інтегрувати систему охорони здоров'я України в світовий інформаційний простір охорони здоров'я.

#### **Список використаних джерел**

1. Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров'я населення: Указ Президента України від 6 груд. 2005 р. № 1694/2005. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1694/2005>.
2. Концепція сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 листоп. 2007 р. № 1035-р. URL: [www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
3. Питання консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, утворених Кабінетом Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 17 черв. 2009 р. № 599. URL: [www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
4. Про затвердження Національного плану розвитку системи охорони здоров'я на період до 2010 р.: постанова Кабінету Міністрів України від 13 черв. 2007 р. № 815. URL: [http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dp\\_20070613\\_815.html/](http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dp_20070613_815.html/)
5. Концептуальні основи створення Єдиного інформаційного поля охорони здоров'я України: наказ МОЗ України від 21 трав. 1998 р. № 127.
6. Про затвердження Концепції управління якістю медичної допомоги в галузі охорони здоров'я в Україні на період до 2010 р./М-во охорони здоров'я України. Київ, 2008. 166 с.
7. Проект Концепції Державної програми реформування системи охорони здоров'я. URL: <http://www.moz.gov.ua/>
8. Владзимирский А. В. Методи исследования зффективности телемедицини//Укр.ж. телемед. та мед. телемат. 2005. Т. 3, № 1. С. 35–40.
9. Владзимирський А. В., Дорохова О. Т. Телемедицина в управлінні охороною здоров'я// Медична освіта. 2002. № 2. С. 15–17.
10. Дорохова О. Т., Владзимирский А. В. Формування єдиного електронного медичного простору України//Укр.ж. телемед. та мед. телемат. 2007. Т. 2, № 3. С. 350.
11. Картиш А. П. Використання сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності управління науковими дослідженнями в системі міністерства охорони здоров'я//Лікарська справа. 2009. № 6.
12. Лехан В. М., Слабкий Г. О., Шевченко М. В. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я: український вимір. Київ, 2009. 34 с.
13. Слабкий Г. О., Пархоменко Г. Я. К вопросу о реформировании системы здравоохранения: междунар. опыт//Укр. мед. часопис. 2012. № 3 (89). С. 14–16.

*Надійшла до редколегії 14.09.2016 р.*